

ІНФОРМАЦІЙНО-ЗНАННЄВА КОМПОНЕНТА МЕТОДИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

В статті розкрито інформаційно-знаннєвий компонент методичної підготовки майбутнього вчителя початкових класів до організації проектної діяльності молодших школярів. Визначено показники готовності випускника до організації проектної діяльності молодших школярів: повнота, глибина, гнучкість, системність знань про організацію проектної діяльності. Розкрито сутність тестових завдань для перевірки готовності студентів до організації проектної діяльності молодших школярів.

Ключові слова: інформаційно-знаннєвий компонент, методична підготовка майбутнього вчителя, показники готовності випускника, проектна діяльність молодших школярів.

Україна почала активні дії щодо входження до єдиного світового освітнього простору, про що свідчить реформування вітчизняної освіти. Підготовка майбутнього фахівця до організації проектної діяльності актуалізується з огляду на те, що в умовах зміни парадигми освіти сьогодні формується особистість проектно-програмного типу, тобто особа, яка успішно проектує та програмує діяльність, яка може бути протиставлена стриманому нагромадженню обсягу інформації [1], з іншого боку, є необхідність у вирішенні наявних суперечностей між:

- теоретико-знаннєвою парадигмою підготовки майбутнього фахівця та практикоорієнтованим змістом професійної діяльності;
- традиційно-консервативним підходом до оцінювання якості підготовки майбутнього фахівця та вимогами ринку праці до конкурентоспроможного випускника ВНЗ;
- галузевими та окремими стандартами ВНЗ щодо підготовки майбутнього вчителя початкових класів та відсутністю теоретичного обґрунтування критеріїв оцінювання підготовки, показників готовності майбутнього вчителя початкових класів до діяльно орієнтованого засобу навчання в початковій школі, які закладені в Державному стандарті загальної початкової освіти.

Перед викладачами ВНЗ I-IV рівнів акредитації сформульовані завдання пошуку ефективних методів підготовки майбутніх фахівців, які б сприяли якісному формуванню загальних способів дій, проєктувальних, конструктивних, контрольних, оцінних дій для успішного виконання професійної діяльності після закінчення ВНЗ.

Зміст підготовки майбутнього вчителя основної та старшої школи до організації проектної діяльності висвітлено в дисертаційних дослідженнях Ю. Веселової, М. Елькіна, С. Ізбаш, Е. Кручай, О. Ожерельєвої, М. Пелагейченка, Ю. Фильчакової. Досліджено окремі аспекти формування проєктувальних умінь у суб'єктів пізнання (Н. Брюханова, Є. Литвиновський, Т. Яковенко та ін.). Окремим питанням підготовки майбутніх учителів до проєктування педагогічних процесів присвячені наукові дослідження І. Дмитрика, Г. Кіт, Є. Кузьміної, Н. Маркової, Г. Муравйової, І. Шапошникової. Теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено освітній і розвивальний потенціал методу проєктів (О. Онопрієнко).

Проте, незважаючи на значний інтерес науковців до питань проєкту, проєктування, проектної діяльності та її організації, проблема підготовки майбутніх учителів початкових класів до організації проектної діяльності молодших школярів у вищих навчальних закладах III-IV рівнів акредитації залишається невирішеною.

Щоб успішно вирішити суперечності, ми розглядаємо методичну підготовку майбутнього вчителя початкових класів з позиції багатокомпонентності, одним із яких є інформаційно-знаннєва компонента. Нижче ми аналізуємо отримані результати щодо інформаційно-знаннєвої компоненти методичної підготовки майбутнього вчителя початкових класів до організації проектної діяльності (етап констатувального експерименту).

Розкрити зміст і сутність інформаційно-знаннєвої компоненти методичної підготовки майбутнього вчителя початкових класів до організації проектної діяльності молодших школярів.

Методична підготовка майбутнього вчителя початкових класів до організації проектної діяльності молодших школярів містила інформаційно-знаннєву, конструктивно-проєктувальну, організаційно-процесуальну компоненти.

Інформаційно-знаннєва компонента методичної підготовки майбутнього вчителя початкових класів охоплює знання наукових основ проектної діяльності; знання методики проектної діяльності молодших школярів; знання методичних засобів навчання молодших школярів; знання типології проєктів [2]. Ця компонента була відтворена на лекціях, семінарах, у самостійній роботі майбутніх учителів початкових класів поза аудиторією, на індивідуальних заняттях.

Показниками готовності майбутніх фахівців до організації проектної діяльності учнів початкової школи виступають: повнота, глибина, гнучкість, системність знань про організацію проектної діяльності молодших школярів. Під повнотою знань ми розуміємо систему понять, категорій про проектну діяльність молодших школярів; під глибиною – усвідомленість існуючих зв'язків між проєктом, проєктуванням та проектною діяльністю молодших школярів; гнучкість знань ми розуміємо як застосування знань про проектну діяльність молодших школярів у стандартних та нестандартних ситуаціях; системність – як ієрархічну структуру базових знань про проектну діяльність молодших школярів. Діагностичним інструментарієм є система дидактичних матеріалів для перевірки теоретичних та спеціальних знань. Використані тестові завдання мають нормальний розподіл. Щоб досягнути точності у вимірюванні до 10% було використано 100 завдань – "довжина тесту", які були розташовані за чотирма блоками (по 25 тестових завдань) та трьома рівнями: репродуктивний – відтворення понять; реконструктивний – застосування понять у стандартних умовах; творчо-реконструктивний –

застосовування понять у нетипових ситуаціях. На опанування такої кількості тестових завдань майбутньому фахівцеві було потрібно в середньому до 120 хв.

На етапі констатувального експерименту взяли участь 54 майбутніх вчителів початкових класів Мелітопольського державного педагогічного університету імені Б. Хмельницького. Необхідно було встановити та зафіксувати узагальнену якісну та кількісну характеристику знань з організації проектної діяльності молодших школярів. Отримані конкретні результати подані на рис. 1.

На рис. 1 відображено на осі ординат числові значення (коефіцієнт складності від 0-14), які відображають труднощі виконання майбутнім учителем початкових тестового завдання, на осі абсцис порівняльні характеристики та їх числове значення між частотою позитивних відповідей майбутніх вчителів початкових класів (0,08-0,74) та складністю виконання тестового завдання (1,35-12,50) та їх взаємозв'язок. Перший блок тестових завдань (1–25) відображали повноту знань про наукові основи організації проектної діяльності. Наприклад, становлення проектної діяльності (тест 1, 2, 3, 4), передісторія проектної діяльності (тест 5, 6, 7, 8), трансформація проектної діяльності в загальний метод навчання молодших школярів (тест 9, 10, 11, 12), проектна діяльність у контексті парадигми проектування (тест 13-14), функції, завдання, етапи проектної діяльності (тест 15-17), аналіз навчальних планів шкіл, які працюють за методом проектів (тест 18, 19), ідеї проектного навчання України та Росії та їх порівняльна характеристика (тест 20), сутності ознаки проектів (тест 21, 22), класифікація шкільних проектів (тест 23), педагогічні умови організації проектної діяльності молодших школярів (тест 24, 25).

Рис 1. Знання майбутніх вчителів початкових класів з організації проектної діяльності за показниками знань: повнота, глибина, гнучкість, системність. Констатувальний етап експерименту.

Другий блок тестових завдань склали тести на перевірку глибини знань методики організації проектної діяльності молодших школярів (26 – 50), а саме: теми проектної діяльності з урахуванням шкільних предметів (тест 26, 27, 28), визначення проблематики проектної діяльності (тест 29, 30, 31), визначення методичних суперечностей в організації проектної діяльності (тест 32, 33, 34), визначення мети (тест 35, 36, 37), визначення системи завдань (тест 38, 39, 40), визначення дидактичних засобів (тест 41, 42, 43), плани колективних проектів та алгоритм їх написання (тест 44, 45, 46), презентація різних типів і видів шкільних проектів (тест 47, 48), алгоритм захисту проекту (тест 49, 50).

Третій блок тестових завдань склали тести із перевірки гнучкості знань про методичні засоби організації проектної діяльності (51 – 75), а саме: портфоліо проекту молодшого школяра (тест 51, 52, 53), алгоритм плану індивідуального проекту молодшого школяра (тест 54, 55, 56), характеристика ресурсів для портфоліо (тест 57, 58, 59), особливості учнівської презентації (тест 60, 61, 62), характеристика учнівської публікації (тест 63, 64, 65), характеристика дидактичних матеріалів для молодших учнів (тест 66, 67, 68), характеристика методичних матеріалів для майбутнього вчителя початкових класів (тест 69, 70, 71, 72), алгоритм компонування портфоліо навчального проекту (тест 73, 74), методична характеристика демонстрації портфоліо навчального проекту (тест 75).

Четвертий (останній) блок тестових завдань спрямований на визначення системності знань про організацію проектної діяльності та висвітлює типологію проектів і їх структурне співвідношення: за діяльністю учнів (тест 76, 77, 78), за дидактичною характеристикою (тест 79, 80, 81), за домінуючою діяльністю молодших школярів (тест 82, 83), інформаційністю проектів (тест 84, 85, 86), за ознаками творчих проектів (тест 87, 88, 89), дослідних (тест 90, 91, 92, 93,

94), практичних (тест 95, 96, 97), на виявлення знань про структуру проектів молодших школярів (тест 98, 99, 100).

При складанні першого блоку тестів ми відпрацювали повноту знань про організацію проектної діяльності молодших школярів, тобто визначили систему понять, категорій, науково-педагогічних фактів про проектну діяльність молодших школярів. При складанні другого блоку тестових завдань ми опиралися на глибину знань майбутніх учителів початкових класів про методику організації проектної діяльності молодших школярів. Третій блок знань відображає гнучкість знань майбутніх фахівців про методичні засоби навчання молодших школярів основам проектної діяльності, тобто вміння знаходити варіативні способи використання набутих знань з організації проектної діяльності та знання основи комбінування проектної діяльності із навчальною. Перевірка системності була організована в останньому блоці (тести 76-100). Перевірено, наскільки усвідомлено структуру знань про організацію проектної діяльності молодших школярів.

Аналіз першого блоку завдань встановлює той факт, що частина респондентів (17%) виконали тестові завдання (тести 18-25), які були задані на творчо-реконструктивному рівні (застосування понять, категорій у нетипових ситуаціях) та коефіцієнт складності для майбутніх вчителів початкових класів був 5,9. Тестові завдання (тести 9-17), які були спрямовані на застосування понять у стандартних умовах, виконали 47% респондентів та коефіцієнт складності завдання для майбутніх фахівців був 2,12. Відтворити елементарні знання з проектної діяльності (тести 1-8) змогли 74% респондентів та коефіцієнт складності цих тестових завдань становив 1,35.

Аналіз другого блоку тестових завдань (тести 26–50) також відображає науковий факт про розподіл відповідей майбутніх фахівців за трьома рівнями, такими як: творчо-реконструктивний (17% правильно виконали), реконструктивний (21% правильно виконали) та репродуктивний (правильно виконали 62% респондентів). Коефіцієнт складності тестових завдань розподіляється від 1,61 до 5,9.

Аналіз третього блоку тестових завдань (тести 51–75) засвідчив розподіл труднощів щодо застосування методичних засобів навчання молодших школярів основ проектної діяльності. Тільки 26% респондентів змогли виконати тести (тести 51-58) на репродуктивному рівні, складність завдання має коефіцієнт 3,8, а 8% майбутніх вчителів початкових класів відтворили знання (тести 66-75) на творчо-реконструктивному рівні, тобто застосували поняття у нестандартних та нетипових умовах. Коефіцієнт складності тестового завдання становить 12,5.

Тестові завдання четвертого блоку (тести 76–100) були спрямовані на виявлення системності та міцності знань про типологію шкільних проектів за дидактичною характеристикою, видову характеристику та їх структурність і відображають розподіл на три рівня засвоєння знань. Кожен другий майбутній фахівець (50%) може застосовувати поняття (тести 76-84) про проектну діяльність у стандартних умовах (репродуктивний рівень), кожен третій майбутній фахівець (36%) відтворює поняття (тести 85-94) з типології проектів (реконструктивний рівень) і тільки 17% респондентів можуть застосовувати поняття в нетипових ситуаціях (творчо-реконструктивний рівень). Коефіцієнт складності завдання по четвертому блоку варіюється від 2,0 до 5,88.

Таким чином, ми проаналізували інформаційно-знаннєву компоненту методичної підготовки майбутніх фахівців до організації проектної діяльності молодших школярів за такими складовими, як: знання наукової основи проектної діяльності (перший блок), знання методики організації проектної діяльності молодших школярів (другий блок), знання методичних засобів навчання молодших школярів основам проектної діяльності (третій блок) та знання типології проектів молодших школярів (четвертий блок).

Висновки. Необхідною складовою методичної підготовки майбутніх вчителів початкової школи до організації проектної діяльності є інформаційно-знаннєва компонента. У процесі дослідження було проведено лекційні, семінарські заняття з метою навчання студентів основ організації проектної діяльності молодших школярів. Для перевірки готовності студентів до організації проектної діяльності молодших школярів за інформаційно-знаннєвою компонентою було розроблено комплекс тестових завдань та визначено показники готовності випускника, такі як: повнота, глибина, гнучкість, системність знань про організацію проектної діяльності. Аналіз результатів експерименту з підготовки майбутніх фахівців до організації проектної діяльності за інформаційно-знаннєвою компонентою дає підстави стверджувати, що діагностичний інструментарій готовності майбутнього фахівця як система тестових завдань з організації проектної діяльності молодших школярів може бути використано на етапі формульованого експерименту з проблеми підготовки майбутнього вчителя початкових класів до організації проектної діяльності молодших школярів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Громько Ю.В. Метапредмет "Проблема" : учеб. пособ. для учащихся ст. кл. / Ю.В. Громько. – М., 1998. – 376 с.
2. Онопрієнко О.В. Інформаційно-методичне забезпечення проектно-технологічної діяльності вчителя : наук.-метод. посіб. / Л.М. Забродська, О.В. Онопрієнко, Л.Л. Хоружа, А.Д. Цимбалару. – Х. : Основа, 2007. – 208 с.

Подано до редакції 02.03.11